

Młoda Polska – powtórzenie wiadomości cz. 1

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Galeria zdjęć interaktywnych](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, ***.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Historia literatury polskiej*.

Młoda Polska – powtórzenie wiadomości cz. 1

Włodzimierz Tetmajer, *Zaloty*, 1894

Źródło: Muzeum Narodowe w Krakowie, domena publiczna.

Jak krótko scharakteryzować modernizm, nurt znany u nas pod nazwą całej epoki Młodej Polski?

Na pewno można o nim powiedzieć tyle, że był epoką wielu przełomów kulturowych, których trwałość odczuwalna jest współcześnie. Wspomnieć tu można choćby o lęku przed urbanizacją: to młodopolscy artyści opowiadali o strachu przed miastem-molochem, przed cywilizacją przemysłową, która powoduje, że wszystko staje się masowe, jednolite, nijakie. I to właśnie modernizm, tak bardzo dowartościowujący indywidualizm, wolność i nonkonformizm jednostki, zaproponował wyjście z impasu, który narzucała pozytywistyczna idea postępu. Wyjściem tym była ucieczka z miasta w kierunku natury i kontemplacji sztuki. W tych właśnie przestrzeniach artyści końca XIX wieku poszukiwali dla siebie kojącego azylu.

Twoje cele

- Powtórzysz wiadomości dotyczące epoki Młodej Polski w filozofii i sztuce.
- Wymienisz najważniejsze nurty młodopolskiej sztuki.
- Omówisz przedstawicieli sztuki młodopolskiej.

Przeczytaj

Charakterystyka epoki

Młoda Polska jest epoką szczególną z kilku względów. Jednym z nich jest fakt, że w zasadzie należałoby mówić o jej współistnieniu z pozytywizmem albo przynajmniej z najwybitniejszymi pisarzami i artystami poprzedniego okresu, którzy tworzą – często swoje najwybitniejsze dzieła – aż do końca trwania kolejnej epoki (Młodej Polski). Za moment przełomowy uznaje się rok 1890 albo 1892 – datę publikacji manifestu młodopolskiej wrażliwości, jakim była seria II *Poezji* Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Datę końcową w pewnej mierze wyznaczyła polityka: uznaje się za nią rok 1914 (początek I wojny światowej) albo 1918 (koniec wojny, powstanie niepodległego państwa polskiego).

Jacek Malczewski, *Moje modele*, 1897
Źródło: Muzeum Narodowe w Krakowie, domena publiczna.

Te dwadzieścia kilka lat to okres względnego spokoju, czas upowszechniania się wynalazków (kino, telegraf, telefon, gramofon, pod koniec epoki zostaje nadana pierwsza publiczna audycja radiowa), rozwoju ruchu robotniczego i emancypacyjnego, umacniania się silnej już w poprzednim okresie pozycji prasy. To także czas artystycznych kawiarni, salonów i kabaretów. Schyłek wieku (fr. *fin de siècle*) sprzyja postawom pesymistycznym i wręcz katastroficznym. Kryzys pozytywistycznego optymizmu można obserwować już w latach 80., kiedy to dochodzi przeświadczenie o coraz mniejszej roli jednostki w społeczeństwie, o nadchodzącej epoce społeczności termitów, gdzie obowiązywać będzie uniformizm, a w masie ludzkiej całkowicie zagubi się ludzki, twórczy indywidualizm. Niepokój budzi bezosobowy „tłum”, miasto-moloch przemysłowy, militaryzacja, możliwość zagubienia się w sprawach materialnych przy

całkowitym zaniedbaniu wartości duchowych (symbolem takiej postawy jest osławiony mieszczański „filister”). Dlatego właśnie artyści Młodej Polski taką wagę przywiązują do kwestii duszy i problematyki metafizycznej („tajemnicy bytu”) oraz szczególnego posłannictwa artysty – jednostki wybitnej, niepoddającej się tłumowi. Za tym idzie kult sztuki, mającej wkraczać także w życie codzienne (tzw. sztuka użytkowa).

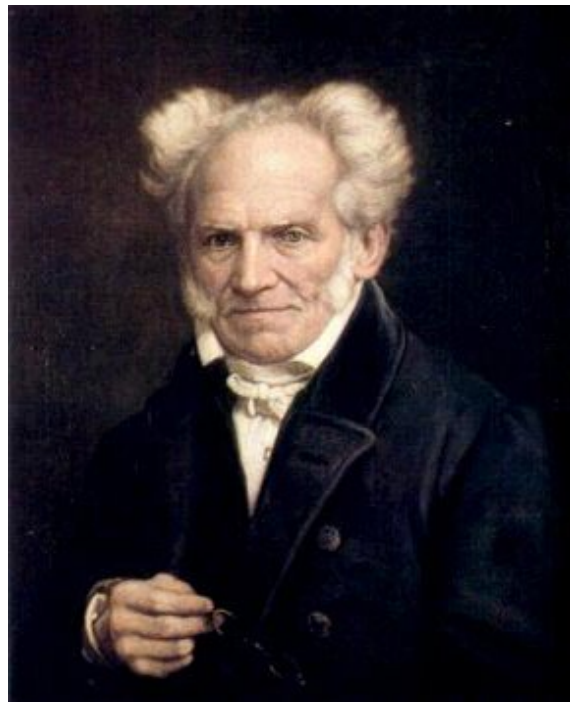
W Polsce z nazwą Młoda Polska konkurują jeszcze dwie: pierwsza z nich to modernizm (nowoczesność) – określenie wskazuje na dążenie twórców epoki do wytyczania nowych dróg w sztuce, oderwania od tradycji; wybitny badacz literatury Kazimierz Wyka proponował objęcie tą nazwą jedynie pierwszego dziesięciolecia 1890–1900; wobec znacznego poszerzenia się znaczenia terminu (używanego w opozycji do postmodernizmu), nie używa się go już na oznaczenie czasu przełomu XIX i XX w. Druga propozycja uwydatnia przeciwną cechę epoki: neoromantyzm podkreśla związek z filozoficzną i artystyczną tradycją romantyzmu, zwłaszcza z twórczością narodowych wieszczów (ze Słowackim na czele oraz właśnie odkrywanym Norwidem). Ona także się nie przyjęła. W tamtej epoce próbowano określać ów czas w kulturze nazwą jednego z kierunków artystycznych – dotyczyło to zwłaszcza dekadentyzmu i [symbolizmu](#).

Filozofia

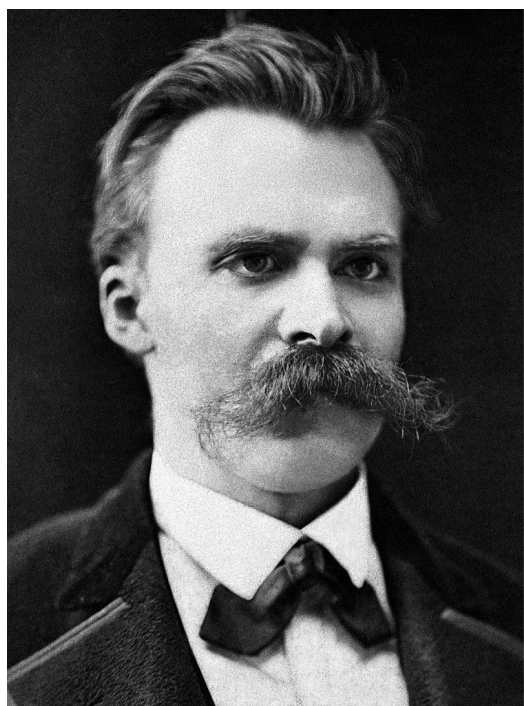
„Młodzi” poszukiwali całkiem innych patronów filozoficznych niż tych, którzy stanowili inspirację dla „starych”, tj. pozytywistów. Nie odpowiadał im racjonalizm, utilitaryzm, agnostycyzm. Chcieli docierać do tajemnic, które poprzednicy uznali za niewarte zainteresowania, bo niemożliwe do objęcia rozumem. Interesowało ich właśnie to, co „poza” światem, a nie złudne i przemijalne „tu i teraz”. Tym dążeniom i tendencjom, konstytutywnym dla symbolizmu jako jednego z najważniejszych ówczesnych nurtów literackich i artystycznych, świetnie odpowiadali zwłaszcza dwaj myśliciele – jeden niemal o stulecie starszy od pokolenia Młodej Polski, drugi – współczesny, choć też datą urodzenia odpowiadający raczej pozytywistom:

Artur Schopenhauer (1788–1860) –
uważany za prekursora, ważnej dla Młodej
Polski, tzw. **filozofii życia**, był twórcą

koncepcji, wedle której istotą rzeczywistości jest **wola życia**. Jego podstawowe dzieło to *Świat jako wola i wyobrażenie* (1819). Na początku wieku w Polsce przetłumaczono natomiast dwie jego inne książki: *O wolności ludzkiej woli* i *O podstawie moralności*. Głosił w nich **pesymistyczny** pogląd o niemożliwym do uniknięcia cierpieniu, spowodowanym potężnym i bezrozumnym działaniem woli, oraz o świecie złym z natury, niepodatnym na żadne „ulepszenia”. Jedynym sposobem obrony przed cierpieniem i złem jest wyzbycie się woli życia (nirwana – według filozofii staroindyjskiej stan zawieszenia wszelkiej aktywności, trwanie w półśmierci, w buddyzmie to także wyzwolenie z pragnień i cierpień – osiągnięcie niezmiennego spokoju i prawdy absolutnej) i pogrążenie w kontemplacji dzieł sztuki, a także kierowanie się współczuciem.

Portret Artura Schopenhauera autorstwa
Julesa Luntenschütza
Źródło: domena publiczna.

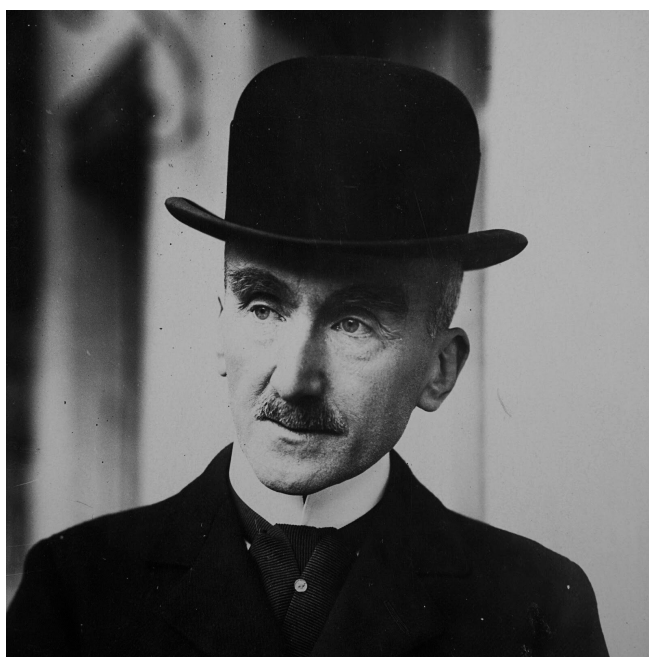

Friedrich Nietzsche, około 1875

Fryderyk Nietzsche (1844–1900) – jego myśl kształtowała się m.in. pod wpływem Schopenhauera, a wyrażona została nie w traktatach filozoficznych, ale w formie literackiej, głównie w przypowieściach i aforyzmach. Tragizm jego odmiany „filozofii życia” polega na dostrzeżeniu przeciwstawnych pierwiastków i dążeń w człowieku i tworzonej przez niego kulturze: z jednej strony człowiek jest wolnym twórcą, z drugiej jednak zdeterminowany jest przez biologię, pozostając w gruncie rzeczy istotą irracjonalną. Sztuka także dzieli się na dwa kontrastujące ze sobą nurty: **dionizyjski** – spontaniczny, irracjonalny, bliski naturze

i zmysłom, „cielesny” – i **apoliński** – umiarkowany, racjonalny, kontemplacyjny, ceniący harmonię. Na podatny grunt na przełomie wieków padły efektownie sformułowane hasła Nietzschego: „przewartościowania wszelkich wartości”, postawienie wybitnej jednostki „poza dobrem i złem”, ideał nadczłowieka dysponującego „**wolą mocy**”, wreszcie krytyka chrześcijaństwa i idea „śmierci Boga”. Stały się one symbolami buntu i niezgody na mieszczańską moralność i przeciętność („filisterstwo”). Do najgłośniejszych pism Nietzschego należą: *Narodziny tragedii...*, **Tako rzecze Zaratustra** (1883–1885, wyd. pol. 1905), *Poza dobrem i złem*, *Zmierzch bogów*.

Henri Bergson (1859–1941) – francuski filozof, profesor Collège de France, twórca koncepcji intuicjonizmu, w myśl której jedynym wartościowym narzędziem poznania jest intuicja (rozumiana jako bezpośrednie, ale nie zmysłowe, doświadczanie konkretnej i niepowtarzalnej natury przedmiotu). Krytykował poznanie intelektualne. Głosił pogląd o przenikającym wszystko „**pędzie życiowym**” (fr. *élan vital*), który powoduje nieustanną twórczą ewolucję. Bardzo istotna, także dla literatury, jest Bergsonowska koncepcja istnienia subiektywnego **czasu** ludzkich przeżyć. Za najszlachetniejszy przejaw życia duchowego uważał Bergson mistykę. W 1927 r. został laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Jego podstawowe dzieła to *Wstęp do metafizyki* i **Ewolucja twórcza** (1907, wyd. pol. 1912).

Henri Bergson (1859–1941)

Źródło: domena publiczna.

Słownik

symbolizm

(gr. *sýmbolon* – znak umowny) – prąd artystyczny w literaturze, malarstwie i muzyce zapoczątkowany w drugiej połowie XIX wieku, dążył do wyrażenia

środkami artystycznymi ogólnoludzkich problemów psychologicznych, treści metafizycznych. W literaturze stał w opozycji do myśli filozoficznej pozytywizmu. Symboliści podejmowali filozoficzne zagadnienia absolutu i nieskończoności, interesowali się stanami podświadomości, snu czy halucynacji, nawiązywali do motywów mitycznych. Podstawowym środkiem ekspresji symbolizmu stał się symbol i personifikacja. Odrębność języka symbolistów polegała na aluzyjności, wieloznaczności, muzycznym kształtowaniu wypowiedzi, podkreślaniu jej walorów brzmieniowych

uniformizm

(łac. *uniformis* – jednokształtny, jednostajny)

1. «dążenie do ujednolicenia czegoś»
2. «brak zindywidualizowania, jednolity wygląd lub charakter czegoś»

Galeria zdjęć interaktywnych

Polecenie 1

Na podstawie galerii i zamieszczonych w niej informacji zanotuj, jakie motywy, tematy i wątki stały u podstaw sztuki Młodej Polski.

Jacek Malczewski, *Autoportret w bieli*, 1914

Źródło: domena publiczna.

Józef Mehoffer, *Autoportret*, około 1898

Źródło: domena publiczna.

Władysław Podkowiński, *Autoportret*, 1887

Źródło: domena publiczna.

Stanisław Wyspiański, *Autoportret*, 1897

Źródło: domena publiczna.

Witold Wojtkiewicz, *Zgaszony świecznik. Autolitografia*, 1897}

Źródło: domena publiczna.

Polecenie 2

Spośród przedstawionych w galerii dzieł malarskich wskaż takie, które według ciebie najlepiej oddaje charakter Młodej Polski jako kultury i formacji intelektualnej. Uzasadnij swój wybór.

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Wymień główne nurty sztuki młodopolskiej, a następnie pokrótce je scharakteryzuj.

Polecenie 2

Który z zamieszczonych obrazów uważasz za najbardziej interesujący? Zredaguj opis obrazu, uwzględniając informacje dotyczące nurtu, w którym powstał.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Młoda Polska – powtórzenie wiadomości cz. 1

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- powtórzy wiadomości dotyczące epoki Młodej Polski w filozofii i sztuce;
- przypomni sobie najważniejsze nurty młodopolskiej sztuki;
- omówi przedstawicieli sztuki młodopolskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel pyta uczniów, jakie informacje na temat Młodej Polski są im znane. Prosi o wykonanie mapy myśli związanej z epoką. Uczniowie podczas dalszej części zajęć będą tę mapę uzupełniać.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Następnie uzupełniają wcześniej rozpoczętą mapę myśli nowymi informacjami, których mapa nie zawierała.
2. Nauczyciel wyświetla za pomocą rzutnika prezentację multimedialną i omawia ją wspólnie z uczestnikami zajęć. Następnie uczniowie charakteryzują główne nurty młodopolskiej sztuki.
3. Uczniowie uzupełniają mapę myśli o kolejne elementy dotyczące sztuki.
4. Cała klasa zapoznaje się z treścią drugiego multimedium i wykonuje w parach polecenia 1 i 2. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej. Ćwiczenia zamieszczone w tej części uczniowie wykonują indywidualnie.

5. Uczniowie uzupełniają mapę myśli o kolejne elementy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące:

- Czym różni się Młoda Polska od pozytywizmu?
- Jakich znasz głównych filozofów epoki i czym charakteryzowały się ich filozoficzne koncepcje?
- Jakie są główne nurty sztuki młodopolskiej?

Praca domowa:

1. Który z zamieszczonych w prezentacji multimedialnej obrazów uważasz za najbardziej interesujący? Zredaguj opis obrazu, uwzględniając informacje dotyczące nurtu, w którym powstał.

Materiały pomocnicze:

- Bajda Justyna, *Młoda Polska*, Wrocław 2003.
- Wróbel Łukasz, *Aktualność Młodej Polski*, Nowe Książki 2002 nr 7/8 s. 52-53.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Galeria zdjęć interaktywnych”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.